

REGISTERBLAD

Namn och datum: Magnus Martinsson (redigerat 9-2-1999)

Område av riksintresse för naturvård i Gotlands län

Områdesnummer: **NRO09010**

Områdesnamn: **NORDÖSTRA GOTLANDS ÖAR** (17 delområden)

Kommun: Gotlands

Kartblad: 7J NO och SO Mittpunkt: 7J 1i

Areal: 1191 ha land

Naturgeografisk region: 14 c Gotland

Naturvetenskaplig kust- och havsregion: IV - Egentliga Östersjön

Regionindelning för sjöar och vattendrag:

Agrara kulturlandskapsregioner:

Landskapsform: Skärgård.

Riksvärde

raukar, strandvallar		
våtmarkskomplex	fuktäng	fauna
naturbetesmark	strandäng	flora

Värdeomdöme: Öarna mellan Fårösunds sydöstra mynning och Slite bildar Gotlands mest utpräglade skärgårdsnatur. De uppvisar mycket vackra och intressanta strandmorfologiska drag och har från geovetenskaplig synpunkt ett betydande värde. Asunden har värdet av våtmarkskomplex och fuktäng. Området har även ornitologiska värden. Skenholmen har värdet av våtmarkskomplex och fuktäng.

Skenholmen, Fjaugen, Klasen och Asunden har en häckfågelfauna av riksintresse. Skenholmen, Fjaugen och Klasen är under våren viktiga rastplatser för vitkindade gäss. Dämba Misslauper, Rute Misslauper, Hojskär och Skenalden är vintertid viktiga uppehållsplatser för främst storskarv men även skärnäppa. Utanför Kyllaj finns två sammanväxta öar Fjaugen och Klasen med representativ och välbevarad havsstrandäng med arter som gulkämpar, kattfot, smultronklöver, vildlin, kustarun och backsmultron. Representativa och välbevarade naturbetesmarker i form av havsstrandäng, alvar och betad skog med art- och individrika växtsamhällen med arter som gulkämpar, backsmultron, blodnäva, jordtistel, vildlin och darrgräs.

Huvudkriterier:

A. Vackert utbildade raukfält, klintpartier och strandvallar. Öarna är av betydande intresse för studier av kustprocesser och strandvallsbildningar.

D. Öar med rik och varierad häckfågelfauna. Flera av de mindre öarna är vintertid viktiga uppehållsplatser för storskarv och skärnäppa. Fjaugen, Klasen och Skenholmen är under våren viktiga rastplatser för vitkindade gäss.

Stödkriterier: Storlek, kontinuitet, representativitet.

Förutsättningar för bevarande: Att ingen ytterligare exploatering sker. Fortsatt beteshävd av de öar som i dag betas.

Öarnas värden påverkas negativt av många och långa besök under fåglarnas häckningstid och av militära skjutövningar under övriga för fågellivet känsliga tider på året. Fortsatt jordbruk med åkerbruk, naturvårdsinriktad betesdrift och skötsel av landskapselement. Restaurering av igenvuxna ängar och naturbetesmarker. Områdets värden kan påverkas negativt av: minskad eller upphörd jordbruks-/betesdrift skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse, nydikningar, täkt, luftledning, vägdragningar.

Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Avverkning av sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzoner kan skada naturvärdena.

Fortsatt jordbruk med åkerbruk, naturvårdsinriktad betesdrift och skötsel av landskapselement. Restaurering av igenvuxna ängar och naturbetesmarker. Områdets värden kan påverkas negativt av: minskad eller upphörd jordbruks-/betesdrift skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse, nydikningar, täkt, luftledning, vägdragningar.

Säkerställande:

Klass 1-område i Länsstyrelsens sammanställning över områden med värdefull natur (Länsstyrelsen 1984).

Omfattas av bestämmelserna i 3 kap 2 och 4 §§ NRL. Skenholmen är upptagen på den svenska listan över internationellt betydelsefulla våtmarksområden (CW-listan).

Två raukområden är avsatta som naturreservat: Ytterholmen (1931, 1986) och östra delen av Asunden (1980).

Området berör område av riksintresse för friluftsliv nr I 4 Gotlandskusten. Ingår i Länsstyrelsens program för bevarande av natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskapet (objekt nummer 10) och i nationell bevarandeplan för odlingslandskapet (objekt nummer 11-14).

Ingår i Länsstyrelsens program för bevarande av natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskapet (objekt nummer 11) och i nationell bevarandeplan för odlingslandskapet (objekt nummer 6-35).

Norra delen av Furilden är av regeringen föreslaget Natura2000-område.

Områdets huvuddrag: Bungeör utgör en i Fårsösundsviken uppstickande revkalkformation som till största delen är täckt av strandgrus avsatt i markanta vallar. I strandkanten förekommer här och var raukartade partier. En utpräglad pall ligger framför allt utanför öns norra och östra sida. I norr sträcker den sig som en långsträckt subakvatisk rygg till ön Ördar. Här och var sticker ryggen upp och är täckt av grus.

På berggrundsplanet, vid stranden på öns sydöstra del, finns några rutformiga strukturer av en typ som uppmärksammats av Arne Philip vid flygfotografering. Enligt AP är det ryggformade höjningar som ligger i ett rutmönster. Dessa ryggar är upp till 1 m breda och 0,5 m höga. Av utseendet att döma rör det sig om någon typ av sprickfyllnader.

De norr om Bungeör liggande små grunden Ördar är små uppstickande berggrundspartier som är täckta av strandgrus. Dessa grund omformas ständigt av vågorna.

Bungeör är en av de få gotländska öarna med rik trädvegetation, huvudsakligen oxel. Busk- och örtvegetationen är yppig på stränderna. Den f d lotsträdgården brukades in på 1960-talet. Bland

häckfågeln domineras av skrattmåsen. I övrigt häckar ytterligare ett 15-tal arter, bl a grågås, småtärna och skärpiplärka.

Skenholmen är en flack, gräsbevuxen ö vars nordvästra och mellersta del domineras av häll- och moränmark utan tydliga strandmorfologiska drag. Innanför V och O Stajns och på Tunger uppträder dock en markant strandvallsmorfologi. Längs öns norra strand finns samlingar av stora urbergsblock. Omfattande markskador efter bombfällningar och transporter förekommer. Ön är en betydande häckplats för ejder, grågås och en rad andra våtmarksfåglar, bl a rödspov, brushane, kärnsnäppa, skrântärna och småtärna. Under vår- och höstflyttningen är ön en viktig rastplats för vitkindade gäss, och här kan samtidigt uppehålla sig över 10 000 ex. Vintertid utgör ön med omgivande vatten en viktig uppehållsplat för änder, svanar och rovfåglar.

På Penden, Storgraut och Lillgraut förekommer vackra strandbildningar av stort geovetenskapligt intresse. Strandvallsbildningen på berggrundsribban mellan Storgraut och Penden liksom krumudden vid Lillgraut förändras ständigt av vågorna, och grundområdet utgör därvidlag en mycket intressant miljö vid studier av kustprocesser. Av intresse i detta sammanhang är att det skär som sticker upp över vattenytan öster om Penden ej finns utmärkt på generalstabskartan från slutet av 1800-talet.

Rute Misslauper är ett litet berggrundsbeläggat skär som dock är täckt av strandgrus avsatt i markanta, ringformade strandvallar runt krönet. På öns östra sida ligger ett brett, sönderbrutet berggrundsplan med raukartade bildningar.

På Rute Misslauper liksom på den längre norrut belägna Dämba Misslauper uppehåller sig vintertid skärnsnäppor och stora mängder storskarvar.

Fjaugen och Klasen är två öar i Valleviken. Vid låg- och normalvattenstånd hänger de ihop med en smal landremsa, men fortfarande bryter vid högvatten vågorna över denna landremsa, som är utsatt för ständiga förändringar. Fjaugens norra del består av en hög och markant uppstickande revkalkformation som reser sig 17,9 m över havet. Stranden runt Fjaugen är brant och har karaktären av en avrundad, mycket söndertrasad klint. Öns högsta del liksom dess södra låglänta delar är täckta av strandgrus avsatt i markanta vallar. På öns nordöstra del förekommer ett stort antal små raukar och raukartade partier. Utanför Kyllaj finns två sammanväxta öar Fjaugen och Klasen med representativ och välbevarad havsstrandäng. Vanliga vegetationstyper är alvarhed av fårsvingelalvartyp, torräng av örtrik ängshavretyp, fuktäng av gräs-lågstartyp, fuktäng av kalktyp, saltåg-rödsvingeltyp med art- och individrika växtsamhällen med arter som gulkämpar, kattfot, smultronklöver, vildlin, kustarun och backsmultron.

Asunden har värdet av våtmarkskomplex och fuktäng. Området har även ornitologiska värden. Skenholmen har värdet av våtmarkskomplex och fuktäng.

På landremsan mellan Fjaugen och Klasen finns tydliga strandvallar och strandsporrar.

Klasen är en mycket flack ö med partier med moränmark som har en blockbeströdd yta och partier med strandgrus, huvudsakligen samlat i långa strandsporrelika strängar med nord-sydlig utsträckning. Det enda som bryter mot flackheten är en markant uppstickande revkalkkulle, som fått en avrundad, drumliniserad form. Kullen liknar en gigantisk rundhäll. Berggrundsytan på denna revkalkkulle är sönderbruten och oregelbunden och uppvisar erosionsformer som kan tillskrivas både inlandsisens och havets verksamhet. Ytan är dessutom beströdd med stora kalkstensblock. Söder om kullen sträcker sig i nord-sydlig riktning en lång, smal ackumulation av strandgrus avsatt i markanta vallar. Denna strandgrusackumulation har ett annat bildningssätt än de tidigare nämnda strandsporrarna, som har byggts upp genom längstransport och vid sitt slut ofta uppvisar krumuddeliknande bildningar eller breder ut sig solfjäderformigt.

Häckfågelfaunan på Fjaugen och Klasen är rik, och bl a häckar här tobisgrissla, dvärgmås, småtärna, skrântärna, brushane, kärnsnäppa, rödspov och skärpiplärka. Under våren rastar upp till ca 1000 vitkindade gäss på öarna.

Ytterholmen är en ö vars högsta partier når nära 15 m över havet. Berggrunden består av revkalksten, vilket betingar öns anmärkningsvärda höjd. Den västra och norra stranden är brant och delvis klintartad och saknar en utanförhängande pall. Den östra och södra stranden är mer flackt stupande. Här är också en tydlig pall utbildad utanför stranden.

Ön är täckt av strandgrus. Ringformade vallar av klapper omger krönet i långa serier ned till den nuvarande stranden. Vid öns nordvästra strand är en strandsporre under utbildning, en ackumulation av

strandgrus som långt och spetsigt skjuter ut åt nordväst. Denna ackumulation är betingad av vågor som faller in öster respektive väster om ön och här genom vågomböjning in mot ön sammanfaller med ackumulation som följd. Vågornas mötespunkt går även att följa i öns tidigare utveckling i form av en ryggformad bildning, som sträcker sig till det inre av ön och som skär vissa strandvallar vinkelrätt.

Ur strandgruset sticker berggrunden här och var upp som oregelbundet formade revkalkpartier. De har inom några områden på ön karaktären av verkliga och höga raukar, så t ex uppe på ön ca 200 m söder om krönet och vid stranden på öns sydöstra och nordöstra del. På öns västra sida förekommer låga och spridda raukar.

Pallen vid öns sydöstra strand har ett mycket söndertrasat utseende med otaliga ribbformade upphöjningar, som sträcker sig i sydväst-nordostlig riktning.

På ön häckar bl a skräntärna, tobisgrissla och en koloni silvertärnor.

Hojskär är en liten och ganska hög ö. Dess östra sida är brant och delvis klintartad. Låga klapperstensklädda klintsträckningar ligger på öns norra del. Söder och öster om ön ligger en bred pall med revartade berggrundspartier som sticker upp vid lågvatten. Ön är täckt av strandgrus avsatt i markanta vallar. Inom öns högre partier är dessa vallar vegetationstäckta. På lägre nivåer är vallarna nästa helt fri från växtlighet. Enstaka små raukar förekommer på ön.

Skenalden är en låg ö täckt av strandgrus som är avsatt i markanta vallar som omger öns högre partier. Vallarna består av klapper. Vid öns södra och västra sida är en bred pall utbildad. Den hyser mindre revkalkansvällningar som sticker upp över ytan vid lågvatten. En ryggformad berggrundsformation sträcker sig under vattnet från öns norra. På denna rygg är en strandsporre under utbildning. Några små raukar finns på ön.

Hojskär och Skenalden är sedan gammalt ruggningsplatser för grågås. De är också övervintringsplatser för storskarv, ett av de viktigare tillhållen för arten på Gotland. På öarna häckar bl a grågås, roskarl och silvertärna.

Enholmen, Grunnet, Asunden och Majju ligger utanför Slite. Asunden är den största av öarna och når en höjd av 16 m ö h. Den byggs upp av revkalksten. I norr är ön flack, medan höjdparteit i söder avgränsas av en klint med kraftiga överhäng i norr och väster. Strandvallar är vanliga. Strandsporrar med krumuddar har utbildats längst i norr. På öns östra del har i klippbranten utformats ett antal höga och märkliga raukar.

Enholmen har en liknande utbildning och är liksom Asunden starkt påverkad av militär verksamhet. Grunnet är en låg ö täckt av strandvallsformationer. I väster och nordost förekommer ett flertal raukar. Majju är den yttersta av öarna och har utsatts för en intensiv svallning. Den karaktäriseras av strandvallsformationer. Vid öns nordvästra strand är en 250 m lång och 2 m bred strandsporre under utbildning. På flera ställen utanför strandlinjen förekommer relativt höga raukar, alla med basen på pallen i vattenlinjen.

Fågellivet på de fyra öarna är trots störningar rikt. På Asunden häckar bl a flera hundra par ejder, rödspov, kärnsnäppa, brushane, skärfläcka, skräntärna, småtärna och tobisgrissla. På Enholmen och Grunnet häckar bl a tobisgrissla och på Majju ett 15-tal fågelarter, bl a ett par hundra par ejder.

Norra Furilden har representativa naturbetesmarker i form av havsstrandängar, alvar och betad skog. Vanliga vegetationstyper är fuktäng av kalktyp, torräng av örtrik ängshavretyp, salttågrödsvingeltyp och alvarhed av färsvingelalvarhed. Växtsamhällena är art- och individrika, och bland de hävdgynnade arterna förekommer gulkämpar, backsmultron, blodnäva, jordtistel, vildlin och darrgräs.

Anmärkningar: VMI-ID: 7J0G02, 7J2I04

Referenser:

Gotlands kommun, 1995: *Vision Gotland 2010*

Länsstyrelsen i Gotlands län, 1984: *Värdefull natur på Gotland*

Länsstyrelsen i Gotlands län, 1993: *Program för bevarande av odlingslandskapets natur- och kulturmiljövården.*

Martinsson, M., Nordin, M., 1992: *Ängs- och hagmarker på Gotland. Del 2, Norra Gotland.* –Länsstyrelsen i Gotlands län.

Martinsson, M., 1997: *Våtmarker på Gotland.* –Länsstyrelsen i Gotlands län.

Naturvårdsverket, 1996. *Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet.* Stockholm.